

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. rugsėjo 23 d.

Nr. 186 (34)

Saturday supplement September 23, 2000

No. 186 (34)

Vladui Šlaitui — aštuoniasdešimtmečio proga

Henrikas Gintautas

Su Vladu Šlaitu kartu baigėme Prez. Antano Smetonos gimnaziją Ukmergėje. Dabar jau beveik pusės klasės draugų nebėra, žiūri jie į mus iš Anapus... O Vladas užgeso per patį sodų žydėjimą, 1995 m. gegužės 28 d., nesulaukęs 75-ojo savo gimtadienio, nes gimęs jis 1920 m. rudenį, rugsėjo 27 d.

Vladas tėvas Stasys ir tėvo brolis Kazys Pirmojo pasaulinio karo metais pasitraukė į Rusijos gilumą. Abu žemaitiečiai buvo bolševikinių pažiūrų. Sistemingai mokytis, matyt, neturėjo galimybių, lavinosi savišvietos būdu. Tėvas buvo batusiuvys. Pietų Urale, tolimame Čeliabinske, Stasys vedė pagal tą laiką apsišvietusią rusę Antaniną. Čia jiems gimė Vladas. 1921 m. tėvas su jauna šeima nutarė sugrįžti į savo gimtąjį Žemaitiją. Labai pamaldžios Stasio sesers Anastazijos įtakoje, Antanina Šlaitienė iš pravoslavijos perėjo į katalikybę ir vėliau pamaldumu nenusileido mošai. Po kelerių metų šeima persikėlė į Ukmergę. Būstą išsinuomavo prie Ukmergės upelio, kurį vėliau apdainavo poetas. Tėvas prisitaikė dirbtuvėje batusiuvio, o motina, išmokusi lietuviškai, dirbo vartotojų kooperatyve pardavėja, sąskaitininke.

Vladas dėdė Kazys Šlaitas (1894-1924) buvo labiau išprusęs už savo brolių Stasį. Jis dar 1914 m. parašė eilėraščių rinkinį *Jaunuomenės žiedai*. Kazys Šlaitas, vėliau pasivadinęs Artūru Regratiu, Vladas tėvas taip pat mėgino eiliuoti,

tik jo eilėraščiai buvo primityvūs, liaudiški.

Su Vladu mokiausi kartu nuo 1929 m., nuo antro pradžios mokyklos skyriaus. Kartu žaidėme, laigėme po Ukmergę. Būdamas dvejas metų už mane vyresnis, jis buvo stipresnis ir vikresnis, bet mudu niekada nesipešdavome. Kaip vienturtį, mama jį palepindavo. Apie 1932 metus Šlaitų šeimai ištiko nelaimė — tėvas susirgo psichine liga. Jį išvežė į Suvalkų Kalvarijos psichiatrinę ligoninę. Buklei pagėrėjęs, jis kelioms mėnesiams grįžo į Ukmergę namo, bet liga aštrėjo ir Stasys Šlaitas vėl atsidūrė Suvalkų Kalvarijos ligoninėje, kurioje apie 1934 m. mirė. Būsimasis poetas tai labai skaudžiai išgyveno ir vėliau visą laiką bijojo pats susirgti psichine liga. Kaip gydytojas, dabar manau, kad Vladas tėvas sirgo sunkia psichine liga — šizofrenija.

Po tėvo mirties apie 1935 m. Antanina Šlaitienė su sūnumi persikraustė gyventi į nedidelį namą Vytauto gatvėje, kuriame ji nuomavo du mažus kambarėlius ir virtuvę. Tą butelį Vladas vadino Versaliu. Mamos kambarėje kabėjo veidrodžiai. Tai, anot Vlados, veidrodžių salė. Jis mokojo viskuo džiaugtis, o gal ir pasi juokti iš savęs. Taupus niekada nebuvo, praturtėti nenorėjo. Laikraščiams pinigų neturėjo, todėl juos skaitydavome bibliotekos skaitykloje. Atmenu, jo, septyniolikamečio, reakcija į straipsnius apie Stalino inspiruotus politinius teismo procesus: „Kodėl jie

visi iki vieno prisipažįsta kalti? Kaip galėjo būti, kad idejiniai komunistai šnipinėjo svetimoms valstybėms? Kodėl juos visus sušaudė? Tuo metu Stalino mėgstamo posakio — yra žmogus, yra ir problema; nėra žmogaus, nėra problemos — mes nežinojome. Savo tėvo ir dėdės bolševikinės idėjos Vladas nepritare, buvo pamaldus, praktikuojantis katalikas. Matyti, tam įtakos turėjo teta Anastazija ir mama. Labai pamaldus teta Anastazija Šlaitaitė buvo ištėkėjusi už Igno Šlaito (Žemaitkiemyje Šlaitų daug, bet paprastai jie nėra gimines). Tačiau gimnazisto Vlados pamaldumas nebuvo pastovus. Mums teko paįsinti jo charakterio nepastovumą, visas jo spalvas ir atspalvius nuo asketizmo iki jaunatviško kvailiojimo, blevyzgojimo ir išgėrimų. Pamaldžiai giedodamas per mokinių Mišias, draugams jis staiga galėdavo pasakyti: „Žiūrėk, anos kojos kokios gražios!“ Rūkyti jis pradėjo būdamas 15 metų ir šio kerksmingo įpročio nemetė iki mirties. Gimnazijos administracija jį nerindavo, lipdydamas nuorūkas prie tualeto lubų. Rūkyti draudė ir mama, ir gimnazija. Todėl rūkalus teko pirkti priešpiečių sąskaita. Vakaraus mėgo „šifuoti“ Kestučio aikštės šalią gatvius.

Kaip gimnazistas, buvo stropus, bet ne kalikas. Nuo vaikystės buvo trumparegis, dėvėjo apyptorio stiklo akinius. Buvo geros širdies, jautrus, bet nepastovaus būdo. Mokėsi geriau negu vidutiniškai, klaseje buvo pirmame penketuke. Dailiai, taisyklingai rašė. Nuo šeštos gimnazijos klases jį pravardžiavo Slopą. Mat angliškai „slope“ — šlaitas.

Prieš baigdamas gimnaziją, įsimylėjo simpatinga tos pačios gimnazijos mokinę žydaitę — dantų gydytojo Gurvičiaus dukterį. Vėliau mieste kalbėjo, kad 1941 m. rugsėjį visą Gurvičių šeimą naciai sušaudė Pivonijos šile. Praėjus kelioms savaitėms po egzekucijos, aš pats mačiau besimėtančią žvyrduobėje Gurvičių šeimos fotografiją. Tačiau 1974 m. Vladas man rašė, kad jam kažkas sakęs, jog Gurvičiūtė gyvena Čikagoje. Tikriausiai jis labai norėjo, kad tai būtų tiesa.

Vladas mėgo muziką, turėjo gerą klausą ir muzikinę atmintį. Gražiai švilpavo. Turėjo neblogą balsą, dainavo baritonu. Kartais per mokinių vakarus, akompanuojant klases draugui Albertui Vaičiūleniui, kai nors padainuodavo. Dėlito eilėraščius, kaip jis pats sakė, pradėjo pirmose gimnazijos klases. Slaptai pasvajodavo, kad būtų gerai rašyti taip, kaip Aistis ar Brazdžionis. Iš savo mamos Vladas gerai išmoko rusiškai kalbėti ir rašyti. Mėgo rusų literatūrą. Skaitė iš originalų Puškina, Lermontovą, Dostojevskį, Turgenovą, Tolstojų. Dėrčiau eilėraščius pradėjo rašyti, bu-

Vladas Šlaitas (1920-1995)

damas šeštoje klaseje. Kelis ju išspausdino to meto moksleivių žurnalai. Vladas gimnazistai eilėraščiai buvo įprastos konstruktyvios poezinės formos, ritmiškai raiškios, eilutės buvo rimtos. Mėgo deklamuoti. Atmintinai mokojo nemažai Puškino, Lermontovo, Miškinio, Salomėjos Nėries, Aisčio, Brazdžionio eilėraščių. Per mokinių vakarus kartais deklamodavo savo kūrybą. Štai vienas jo gimnazistų eilėraščių:

VAKARO RIMASTIS

Kažkur armonika nutilo —
Daina kažin kur miršta.
O vakaras liūdnamo parimo
Ant tavo lūpų, pirštų...

Per dangų eina klusiosios
Zvaigždės

Kaip niūrus piligrimas.
O Dieve, liūdesys kaip beržas
Prie vieškelio parimo.

Ir nežinia, ko širdžiai ilgu:
ar kad daina jau tyli,
ar kad diena, sene palinkus,
Nuėjo daugel mylių?

1940 m. Lietuvą okupavus bolševikams, Vladas, jau baigęs Ukmergės A. Smetonos gimnaziją, pradėjo dirbti mokytoju Budviečių pradžios mokykloje, Tauragės apskrityje. Tačiau mokyklos jis nemėgo. Vienaime laiške rašė: „Nusi-bodo man ta Budviečių mokykla. Tikra skylė. Vaikai apsišnerkštė, tokie išperstaklyniai. O tinginiai! Nė kiek ne mažesni, kaip aš pats. Kartais tenka imtis ypatingų priemonių: vienam pasuku ausį, kitą nuvarau į kampaną. Tuomet klaseje pasidaro taip tylu, kad girdėti kaip pelė subinė kasosi (čia pagal Antaną Baranaušką). Bet kas iš to, jei mokykla man ne prie širdies“. Kitą kartą vėl: „Pamažu ir neišvengiamai aplinka įspraudžia mums tarp dantų žakbokus ir mes visi begame kaip iškastruoti kumeliukai“. Kartą jis rašė, kad iš nuobodulio su jauna, gražia poniete buvo „užsukęs“ flirtą.

Pasibaigus mokslo metams, 1941 m. birželį Vladas sugrįžo pas išsilgtą mamą. Netrukus

kilo karas. Užėjus vokiečiams, Vladas nebevažiavo į savo Budviečius, o įsitaisė dirbti Ukmergės burmistro sekretoriumi. „Daugiau pagarbos!“ juokėsi draugams, — „aš juk fuureris šriftfuureris — raštininkas — irgi fuureris“.

Tuo metu man, studijuojančiam Kaune, rašė: „Retkarčiais išspaudžiu vieną kitą 'karunką' (taip jis vadindavo savo eilėraščius — H.G.), paprastai apie tai, kad gyvenimas kapeikos nevertas. Mėlinis (mums abiemis pažįstamas karininkas — H.G.) mane už šitokias eiles išbarė. Girdi, taip rašyti negalima. Daugiau optimizmo, patriotinio polėkio! Mokytis, sako, iš Maironio. Tai bent poetas būvol! O man, deja, toks užsidegimas visai svetimas. Kuo aš kaltas, kad man patinka rašyti dekadentiškai“. Savo eilėraščiais niekuomet nebuvo patenkintas. Laiške rašė: „Mano 'lyrika' nieko nauja. Po truputį svaiciuju. Ieškau naujų išraiškos formų ir vis negaliu surasti. Kartais jau atrodo, kad šį tą geresnio parašiau. Bet, praėjus kuriam laikui, pasižiūri ir vėl matau, kad visa mano lyrika neverta nei penkių pfenigų“.

1943 m., po pralaimėto mūšio dėl Stalingrado, vokiečiai paskelbė lietuvių mobilizaciją — buvo užsiomio sudaryti SS divizija. O kai šitai nepasisekė, paėmė įkaitais žymesnius lietuvių inteligentus. Vladas kažkodėl įsikėlė sau į galvą, kad, jeigu jis neis į kariuomenę, vokiečiai paims įkate jo motiną. Kalbinau neįtikinti jo mobilizacijos punktą ir kurį laiką pagyventi pas mano tėvus kaime, bet jis nepaklausė. Kartu su žemaitkiemiečiu Martinka prisistatė į punktą ir buvo paimti į frontą. Vokietis pagyrė: „Der echte Mann!“ (Tikras vyras!). Po trumpo apmokymo jį nusiuntė į pagalbinį dalinį prie Leningrado. Pabuvojo Peterhofe (Petrodvorece), matė Rusijos carų vasaros rezidenciją ir labai pasipiktino ta prabanga, kuri labai kontrastavo su anuometiniu rusų liaudies vargu.

Vokiečių kariai traukiantis, Vladas pateko į Vokietiją. 1945 m. balandžio pabaigoje atsidūrė Šlezvige, Vo-

kietijos šiaurėje. Vėliau gyveno perkeltųjų asmenų (DP — displaced persons) stovyklose Tolke ir Noistate. Tuo laiku jis nemažai rašė. Savo naujuosius kūrinius paskaitydavo rašytojui Kazuii Barėnui, vis norėdamas išgirsti jo nuomonę. Tolko ir Noistato metais rašyti eilėraščiai sudarė *Žmogų psalmių*, pirmojo Vlados poezijos rinkinio, pagrindą. 1947 m. vasarą nemažas būrys lietuvių iš Noistato išvyko į Didžiąją Britaniją. Tarp jų buvo ir Vladas. Kai jo bičiulis žemaitkiemietis Martinka ragino drauge emigruoti į JAV, Vladas atsakė — esą vejai iš Lietuvos greičiau pasiekia Angliją negu Ameriką.

Susirašinėti pradėjome gerokai po Stalino mirties. Staliniui viešpataujant, rašymas į užsienį buvo tiesiog pavojingas. Neatmenu, kuris pirmas parašėme. Vladas rašydavo mažo formato popieriuje, trumpai. Atraišydavo greitai, bet nedaug. Pradžioje rašė dažniau. Per 7 metus gavau 30 laišku, vėliau rašė vis rečiau, o per kitus 20 metų irgi parašė 30 laišku. Čia galėjo būti ir mano kaltė, nes mano laišakai, nors ir gerokai ilgesni nei Vlados, sekdamo po ilgesnio laiko negu jo. Informacijos apie gyvenimą Anglijoje ar politikavimo jo laiškuose buvo labai nedaug. Tik pabrėždavo, kad Anglijoje gyvuoją laisvė. Vienaime laiške jis rašė: „Gaila, kad negalime susitikti ir pasikalbėti žodžiu. Mūsų laišakai beveik nieko nepasako“. Vadinasi, jis jautė nepasiekę, jo ir mano laišakai. Iš 9 siųstų eilėraščių rinkinių gavau tik 4. Kai kuriuos Vladas siuntė atkakliai net po tris kartus, bet tiek pat atkakliai juos sovietinėje muitinėje ar pašte sulaukydavo.

Anglijoje Vladas dirbo tekstilės ir metalo apdirbimo fabrikuose, vėliau persikėlė dirbti į ligoninę. Pradžioje į ligoninę pateko ne dirbti, o gydytis, kai išgėres iškrito pro antro aukšto langą. Kai pagijo, ten pat gavo darbą. Po tos nelaimės Vladas pasižadėjo daugiau nebegerti ir visą likusį gyvenimą laikėsi to įžado. Apie 1964 m. iš Ekleso persikraustė į Londoną. Rytinėje didmiesčio dalyje esančioje ligoninėje jis dirbo portieru. Darbas nebuvo malonus. Tuo laiku Vladas manė, kad vėžys ir sifilis yra paslaptingos ligos, turinčios „moralinio atsisakymo prieskonį“. Aš žinoma, dėl vėžio prieštaravau. Tuomet jis su manimi sutiko. Nevertino vėžio spindulių terapijos. Esą, radioterapija tebestovi ant viščiuko kojų. Vladas troško malonesnio darbo, K. Barėno prašoma, Didžiosios Britanijos lietuvių sąjungos centro valdyba apie 1968 m. priėmė jį į lietuvių spaustuvių linotipininkų, apgyvendinto tos spaustuvių pastogėje esančiame mažame kambarėlyje.

Tuo laiku jis rašė, kad Amerika yra dvasinio nusigijimo išvakarėse: „Amerikon nevažiuosiu. Jie per daug myli dolerį. Nesu praktiškas, nesu pragmatiškas. Su Amerikoje gyvenančiais klases draugais nesusirašinėju“.

1975 m. Vladas rašė dešimtąjį eilėraščių rinkinį. Labai nesiminė, kad 1976 m.

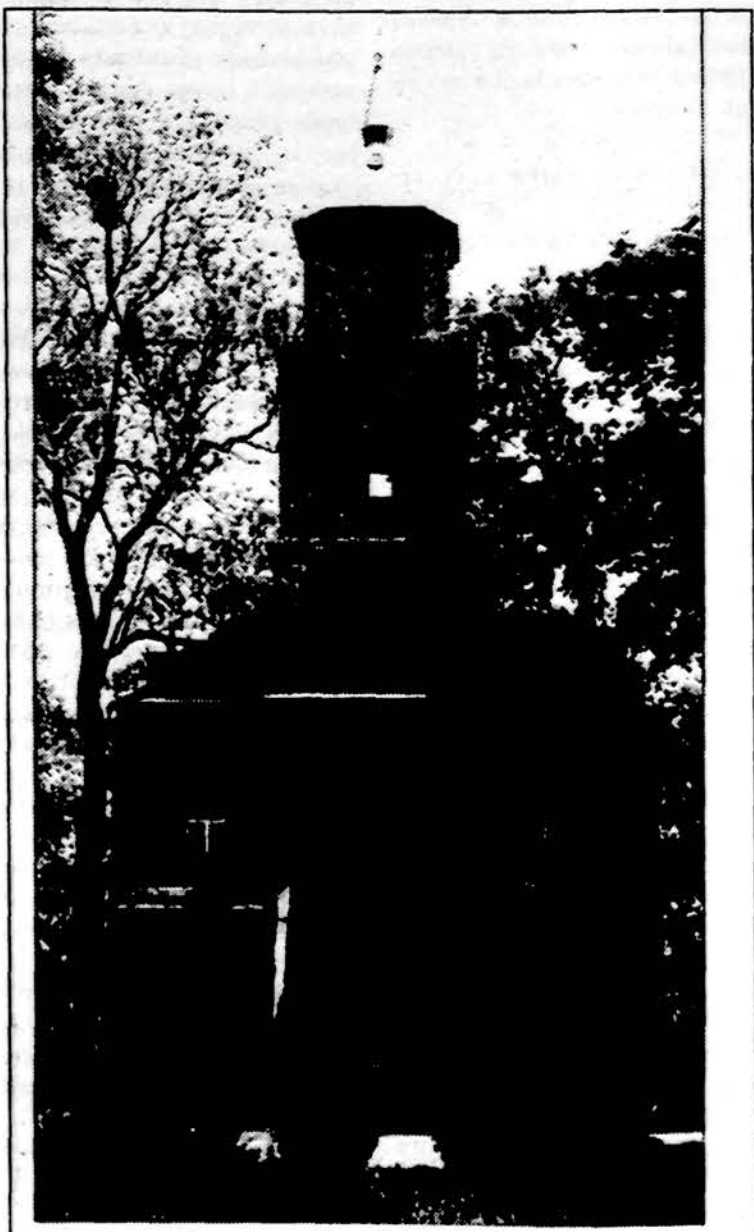
parašiau, kad jo mama beveik akla, nebeatpažįsta žmonių, nebeprisimena daugelio dalykų. Vienintelė paguoda jam prisiminimai apie Ukmergę. Ukmergė Vladiui — kaip prarasto Rojaus žvaigždė, spindinti pro visas gyvenimo ukanas. Vienaime laiške jis rašė: „Visame pasaulyje žmonės tie patys, išskyrus, žinoma, ukmergiškius“. Tikėjo, kad susitikime — jeigu ne Ukmergėje, tai Londone. „Pasiilgsti Ukmergės šaligatvių“. Antanina Šlaitienė mirė 1978-ųjų vasarą, taip ir nesulaukusi sūnaus.

Sovietų valdžia norėjo prisivilioti Vladą, bet jis sakė, kad socrealizmo ir cenzūros nepripažįstas, rašytojo, šloviančio bolševikinį socializmą, geros algos jam nereikia ir melžiama karve jis nebūsiąs. Apie 1978 m. pradėjo skųstis silpsnanciu regėjimu. Diagnozuojama sparčiai progresuojanti glaukoma, kurią jis paveldėjo iš motinos. Dėl prasto matymo nebegalėjo dirbti linotipininko darbo, kurį dirbo 12 metų, ir 1980 m. buvo atleistas. Toliau, kol sulaukė senatvės pensijos teko gyventi iš bedarbio pašalpos. Tai buvo pats sunkiausias jo gyvenimo periodas, išskyrus gal gyvenimą Vokietijoje. Sunki materialinė padėtis ir gresiantis aklimas varė jį nevilkti. Jis rašė: „Dar keliolika metų ir mes susitiksime kitame, gražesniame pasaulyje“. 1982 m. „Vaga“ Vilniuje išleido Vlados Šlaito parinktą eilėraščių rinkinį. Atsisakyta politiniais ir religiniais motyvais parašytų kūrinių. Už tai Vladas gavo 702 rublių honorarą (daugiau nei 400 Anglijos svarų). *Europos lietuvis* tuomet rašė, kad poetas savo katalikiškams idealus pardavęs bedieviams bolševikams. Panašų užsiuolimą buvo ir daugiau. Jie labai sukrėtė Vladą.

Paskutinį Vlado laišką gavau 1986 m. vasarį. Rašiau keletą kartų, bet jokio atsako. Vėliau iš JAV gyvenančio klases draugo Jurgio Savičiaus sužinojau, kad Vladas jau beveik apakęs, susirgo ir atsidūrė ligoninėje, o iš čia, kaip reikalingas nuolatinis priežiūros, buvęs apgyvendintas senelių globos namuose. 1988 m. kovo 22 d. *Tėviškes žiburiai* rašė, kad Vladas apgyvendintas gerame Londono kvartale, turi nedidelį atskirą kambarį ir sakosi esąs visą ko pilnas: šilta, duoda valgyti, gerai prižiūrimas, gydytojas lanko. Jo senatvės pensiją pasiima tų namų administracija. Parašiau jam du laiškus senelių namų adresu, bet atsakymo negavau. Vėliau *Tėviškes žiburiuose* (1995.07.11) Kazys Barėnas nekrologe apie Vladą Šlaitą rašė, kad senelių namuose poetas palaipsniui nyko, darėsi vis abejingesnis, nieko neberašė, pagaliau visai apako.

Vytauto Didžiojo universiteto doktorantė Indrė Žekavičiūtė, 1994 m. spalį nuvykusi į Londoną aplankyti Vladą Šlaitą, čia jo neberado. Jis buvo neseniai išvežtas į senelių namus Brighton mieste, kuris yra apie 200 km nuo Anglijos sostinės. Senelių namų direktorė doktorantę nuvedė pas Vladą.

Nukelta | 2 psl.

V. Šlaito gimtojo Žemaitkiemio bažnyčia.

Aktorė Virginija Kochanskytė.

Pianistė Melitina Kuprienė.

Net kai nieko nelieta, lieka meilė

Muzikinę — poetinę programą, turinčią tokių romantiškovų pavadinimą, Ameriką atveža trys taip pat romantiškos mūzos. Tai Kauno Valstybinio akademinio dramos teatro aktorė Virginija Kochanskytė — puikiai pažįstama Amerikoje gyvenantiems lietuviams. Savo švelniu jausmingu balsu ji yra užbūrusi ne vieną klausytoją Lietuvoje ir svetur. Programoje dalyvauja ir akompaniatorė Melitina Diamandini — Kuprienė Lietuvos Muzikos akademijos docentė, turinti didelę muzikinę patirtį. Garsi koncertmeisterė yra parengusi ne vieną muzikinę programą. Koncertuoja kartu su savo vyru — dainininku V. Kupriu; tremtinių ir politinių kalinių ansambliu „Girios aidas“. Su koncertais lankėsi Amerikoje, Australijoje. Melitina ne tik puiki ir jautri akompaniatorė, bet ir talentinga, gabi pedagogė.

Trečioji muza — Kauno Muzikinio teatro solistė — mezzosopranas — Rita Preikšaitė. Visos trys menininkės yra pakviestos į Ameriką ten esančios labdarinės organizacijos „Saulutė“. Į pagalbą savo labdarinei veiklai „Saulutė“ pasikviečia ir šias tris menininkes, parengę joms koncertų ciklą: Čikaga, Detroitas, St. Petersburg (Florida), New York.

Kalbina programos vadovė: — Virginija, iš kur atsirado toks poetinis pavadinimas su liūdesio gaidele?

— Šiandien visuotinio nusivylimo metas. Neįgyvendinę savo lūkesčių ir planų, mes

ieškome už ko šiame gyvenime galime užsikabinti ir išsilaikyti. O laikytis reikėtų už amžinų dalykų — meilės, gerumo, draugystės, grožio, kūrybos. Vis dėlto rūpinkimės savo meile — meile tėvynei, tautai, šeimai, draugui, mylimajam. Tai bendri dalykai, bet jie yra labai brangūs ir reikalingi. Programą mes parengėm specialiai šiai kelionei. Pabandėm pakoncertuoti Lietuvoje ir nenusivylėm. Publiką mus priėmė šiltai. Mes sugebėjome prkalbinti jų sielas ir jie atliepė mums dėkingumu ir šypsniu... Tikimės, kad ir Amerikoje gyvenantiems ši programa bus maloni, įdomi. Kiekvieną atėjusį pamylėsim muzika, daina, žodžiu...

— Gal galėtum sukonkretinginti, kas gi skambės Jūsų programoje — kiek dalių. Juk meilės tema neišsamiama. O, be to, ji gali būti ir liūdesiu apgaubta, ir kvatoti kaip jauna piemenaitė, ir kaip žavi čigonė mirti aistroje. Visa tai meilė!

— Mūsų programa įvairi. Ko gero, visa tai ką pasakei, ir atsispausdės joje. Viena programos dalis — skirta M. K. Čiurlionio genijui. Mes bandysime fragmentiškai pristatyti jo muzikinį ir literatūrinį talentą. Kokius gražius nuostabių meilės laiškus jis rašė ir kokią muziką kūrė jos įkvėptas. Taip pat skaitysime vieną šv. Pauliaus gražiausių kūrinių, šlovinančių meilę „Himną meilei“. Pasirinkau įvairius poetus — H. Ra-

dauską, K. Bradūną, V. Mačernį, H. Nagį, A.A. Jonyną, S. Gedą, J. Marcinkevičių ir kitus. Skambės ispanų, prancūzų, italų, muzika. Toje muzikoje su dideliu įkvėpimu ir aistra kalbama apie meilę. Taip pat nuskambės ir „Ave Maria“. Žinoma, visų atėjusiųjų lauks ir netikėtumai — skambės ir žaismingas romansas ir... Na, aš visų paslaptį neišduosiu — atėję į koncertą pamatysite ir išgersite.

Daugiau nei dešimt metų kartu su Virginija koncertuoja Rita Preikšaitė. Šiandien norėčiau pristatyti *Draugo* skaitmenį, kuris yra programos bus maloni, įdomi. Kiekvieną atėjusį pamylėsim muzika, daina, žodžiu...

Savo muzikinę karjerą Muzikiniame teatre pradėjo prieš 14 metų. Sėkmingai atliko solo partijas Verdi, Pucini, P. Maskanji, Guno, F. Flotov, Čaikovskio operose ir F. Lehara, J. Štrauso, R. Rogers, P. Abrahama ir kitų kompozitorių operetėse bei muzikiniuose spektakliuose. Praeitais metais per Teatro dieną pelnė vaidmenį Kander veikale „Zorba“...

Su koncertais yra apvažiėjusi beveik visus Lietuvos miestus, Latvija, Estija, Maskva, Sankt Peterburgas, Lenkija, Čekija, Prancūzija, Vokietija, lankėsi JAV...

Kalbina — švelnių brožu, žalių smaragdinų akių dainininkė. Jaučiu, kad apie save ji nenorės kalbėti. Bet vis dėlto ryžtusi pasibelsi į jos sielos duris.

— Rita, kada įvyko Tavo pirmasis susitikimas su muzika? Kas buvo pirmieji mokytojai. Visa Preikšaitė gimė dainininkė. Ar nebuvo iš tėvų pusės „spaudimo“, kaip kad dažnai būna...

— Ne, muzika mūsų namuose buvo šventas dalykas. Su muzika gimiau ir užaugau. Mūsų šeimoje visi dainuoja. Gražiai dainuoja ne tik dėdė Panevėžio vyskupas Juozas Preikšas, mano tėtis Švento Antano bažnyčios zakrastiūnas, bet ir kiti dėdės, ir tetos. Mano du broliai ir aš baigėm muzikos mokyklą. Vienodai buvo svarbu ir muzikos, ir vidurinė mokykla. Muzika gal net svarbiau. Tėvelis turi turėti gražų balsą. Jis vargoninkavo visą laiką bažnyčioje, giedojo. Nuo pat pradžių pradėjo pasibrolį kunigą dirbti — kad jam padėtų ir kad svertimo žmogaus nebūtų šalia. Mano amžiną atilį mamutė taip pat turėjo gražų balsą. Ji labai norėjo būti dainininke. Mo-

kėsi. Lankydavosi pas Adelę Galaunienę (garsi operos solistė) jos rengiamuose muzikiniuose vakaruose. Jie abu čia su tėveliu ir susipažino. Mama neįgyvendino savo svajonės... Bet man ji suteikė visas galimybes tapti dainininke.

Baigiau aukštesniąją Gaudžio muzikos mokyklą. Mano pirmoji dainavimo mokytoja A. Ūsienė. Mokytojavau, bet noras dainuoti atvedė į Vilnių, į Muzikos akademiją. Studijavau pas docentą A. Karosą, J. Čiurlaitę. Didelę įtaką mano mokymuisi ir profesiniam augimui padarė Joana Kepienienė. Ji buvo viena nuostabiųjų dėstytojų. Iš tikro ji dirbo muzikos mokykloje... ir studentai eidavo pas ją mokyti. Ji mokoje nurašyti, suteikti vilties, patarti ir pastatyti balsą reikiama kryptimi. Baigiau akademiją, aš dar keletą metų važinėjau į Vilnių, mokiausi pas J. Kepienienę. Ji buvo mano didžiausia patarėja.

— Jau keturiolika metų dirbi Kauno Muzikiniame teatre. Atlikta tikrai daug įspūdingų, įsimintinų vaidmenų. Sakyk, koks gi vaidmuo Tau brangiausias ir artimiausias?

— Aš visada norėjau dirbti teatre, nors muzikiniame teatre mūsų niekas nerengė. Svajojome apie operą. Aš esu mezzosopranas, o tokiam balsui moterų-herojų yra ne tiek daug. Tenka dainuoti ir vyriškas partijas. Štrauso „Sikšnosparnyje“ vaidinu grafą Orlovskį. Pats ignoruogiausias vaidmuo — Valensijon Fr. Lehara operetėje „Linksmoji našlė“. Man malonus yra Marijos vaidmuo R. Rodgers miuzikle „Muzikos garsai“.

Aišku maloniausias vaidmuo, kur daugiausia darbo įdėta — tai Nansi F. von Flo-tovo operoje „Marta“, šį vaidmenį atlikau 1997 m. Čikagoje bendrame Kauno muzikinio teatro ir Čikagos Lietuvių operos projekte. „Madam Butterfly“, Tangolita P. Abrahama operetėje „Balios Savojoje“, ir nedidelis, bet labai mielas ir malonus vaidmuo — Našlė Kander miuzikle „Zorba“... Mezzosopranams daug nesukurta, todėl, kad ir kokia lyrikė bebūčiau, norėčiau dainuoti Carmen Bizet operoje „Carmen“, labai norėčiau gauti Dalilos vaidmenį ir K. Sen-Sanso operoje „Samsonas ir Dalila“...

— Esi pakankamai užimta teatre, bet, galima sakyti, Tavo koncertinė programa galbūt ir nustelbia darbą teatre. Su koncertinėmis programomis apkeliauji ne tik Lietuvą, bet ir sveičiai šalia. Kas Tau artima, kokia muzika atliepia Tavo sielą?

— Pirmenybę aš atiduodu baroko muzikai ir pirmiausia — J. S. Bach, jo pasijų, mišrių arijoms. Po to seka ispanų (M de Falijs), bažnytinė ir šiaip senovinė muzika.

— Klausau ir stebiuosi — Tu atlieki tikrai klasika tapusius kūrinius. Jie reikalauja ne tik profesinio talento, bet greičiau talento su kuriuo gimstama, kuris auginamas ir puoselėjamas aplinkinių. Ar šeima padeda Tavo darbe? Tiesa, aš nemanau, kad tai yra Tavo darbas. Muzika — yra Tavo gyvenimas.

— Išties muzika — mano gyvenimas. Nuo vaikystės prisimenu gražius koncertus, kurie vykdavo mūsų namuose. Tai buvo savotiški saloniniai vakarai. Susirinkdavo ne tik giminaičiai, bet ir mėgstantys muziką draugai. Mes, vaikai, taip pat būdavome įtraukiami į tuos koncertus. Tai nebuvo prievarta — mes kitaip ir neišsivaizdavome gyvenimo.

Prisimenu ir Šventos Onos atėjimą — tėvelio tėviškėje Griškabūdyje — susirenkam, tada visi dainuojam, grojam. Be galo gera — dainavimas, kaip sielos apsisvalymas. Į Kauną grįždavome paryčiumi. Pakilus ant kalno už Zapyškio, mašinos sustodavo, visi išlipdavome ir būtinai sudainuodavome „Oi kareivi, kareivėli“... Nemoku apsaityti, kaip skambėdavo, kaip būdavo gera ir gražu. O taip pat iki šiolie susirenkam ir pas dedę vyskupą Juozą Preikšą Panevėžyje per Juozapines. Jis man labai artimas. Iš jo mokausi gyvenimo supratimo, tolerancijos. Išties, jis yra išminties bokštas.

Virginija Kochanskytė, Rita Preikšaitė, Melitina Kuprienė su programa „Net kai nieko nelieta, lieka meilė“ tikrai pradišugins Amerikoje gyvenančius lietuvius. Trijų mūzų atvykimas su tokia žavia programa nepaliks abejingos nei vienos, meilės ieškančios, meilės trokštančios ar besidžiaugiančios jaja sielos. Meilei nėra abejingų žmonių.

Virginija Paplauskienė

PASKIRTA ŽURNALISTO PREMIJA

Karolis Milkovaitis.

JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos pavidimu, Pietų Kalifornijos LB apylinkėje buvo sudaryta komisija 2000-ųjų metų žurnalistinei premijai skirti.

Rugėjo 19 d. komisijos nariai — Rūta Sakienė, Petras Mazelis ir Pranas Visvydas — posėdyje perskaitė ir apsisprendė pasitaisyti pasidarytus iš įvairių Amerikos vietovių. Komisija vadovavosi LB Kultūros tarybos nustatytomis gairėmis.

Svaria balsų dauguma ir komisijos vienbalsiu pritarmu, žurnalisto premijos laureatui pripažintas Karolis Milkovaitis.

Vladui Šlaitui...

Atkelta iš 1 psl.

Jis buvo vyduoniškai sudžiūvęs, žila barzda apšepęs, visiškai apakęs, jos žodžiams abejingas. Lietuviškas lauktuves valgė abiem rankom, skubėdamas, kaip išbadėjęs. Lietuviškai teparė tik vieną sakinį: „Viešpatie Dieve, kaip man čia sunku!“

Po pusmečio vieną gegužės sekmadienį Vladas užgeso amžinybei. Mirties priežastis: bendrinė aterosklerozė, smegenų arterijų trombozė. Ką kodėl buvo palaidotas tik po dviejų savaitių rytinio Londono kapinėse, lietuvių skrydyje, kur buvo iš anksto nusipirkęs sau vietą.

Vladas keliolika metų praleido lietuvių spaustuves pastogėje esančiame mažame kambarelyje, kuriame tebuvo stalas, lova ir pora kėdžių. Spaustuvėje linotipininku dirbo už mažą atlyginimą. Gyveno kaip vienuolis. Gal todėl jis viename laiške citavo austrų poetą Reinerį Rilke: „Viešpatie Dieve, kaip man čia sunku!“

Vladas keliolika metų praleido lietuvių spaustuves pastogėje esančiame mažame kambarelyje, kuriame tebuvo stalas, lova ir pora kėdžių. Spaustuvėje linotipininku dirbo už mažą atlyginimą. Gyveno kaip vienuolis. Gal todėl jis viename laiške citavo austrų poetą Reinerį Rilke: „Viešpatie Dieve, kaip man čia sunku!“

Vladas parašė 10 eilėraščių rinkinį. Jie išleisti nuo 1949 iki 1991 metų. Kun. J. Kuzmickio redaguotame *Žibinte* išspausdintas jo vienintelis apsakymas. Žurnalistui ir rašytojui Kaziui Barėnui patiko to apsakymo stilius ir nuotaka. Jis paragino autorių mėsiti į prozą, bet Vladas siūlė poeziją, matyti, buvo artimesnė. Svetur gyvenęs ir kūręs poetas susilaukė savo tautiečių nemažai susidomėjimo. Prieš kelerius metus Vilniaus universitete buvo parasytas diplominis darbas apie Vladio Šlaito kūrybą. Kaune, Vytauto Didžiojo universitete tolimas Vladio giminių Andrej Zekevičius apie jo gyvenimą ir kūrybą parašė habilituoto daktaro laipsnio disertaciją. 1997 metais Rašytojų sąjungos leidykla išleido Andrej Zekevičiaus sudarytą per 500 puslapių knygą — Vladio Šlaito kūrybos rinktinę.

Esmingai, mano galva, Vladio kūrybos elementus savo straipsnyje *Lietuvių enciklopedijoje* Bostonas 1964 atskleidė buvęs Antano Smetonos gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Pranas Naujokaitis: „Dauguma eilėraščių yra lyg paties poeto pasakojimas su savimi, lyg užvaldžiusios emocijos analizė. Forma ne dainuotinė, bet daugiau pasakojamoji, be klasikinių rimų, laisvai plaukiančių ritmu artima poetinei prozai. Šlaitas, bendres karo sugriautame pasaulyje, yra gilai pajutęs to laikotarpio tragizmą. Patys šviesiausias Šlaito poezijos vaidai yra vaikystės pasakiojimai, gamtovaizdai su gluosniu prie vandens, su tekančiais ir nusileidžiančiais saule, į kurią žiūrėti nenubijotų žimtą metų. Gimtojo krašto saldaus dvelksmo ilgesys per pina daugelio eilėraščių įvairius motyvus. Būties mąstytojas poetas pavydi daktarui, kuriems nepažįstamos asaros ir kurie į pirmą kartą savo dalis subyra be akusmo. Išsivadavimas iš sukausčių medžiagos formų nelygytės yra ryškus jo poezijos motyvas. Dainas troškimas užimti ir vienuomenis jausmas“.

Ukmergėškams belieka priminti, kad Vladas Šlaitas visuomet ilgėjosi „skaistaus vaikystės dangaus Ukmergės karalystėje“.

minėtas ketvertukas mane privertė nusilenkti nekonvenciniam eiliavimui. Ir taciau kartais man atrodo, kad parašyti trumpą, klasišką eilėraštį yra nepalyginamai sunkiau, nei ilgą neklasišką eilėraštį (...).

Vladio manymu, svarbiausia, kad vienu metu ateitų mintis ir jo leitmotyvas — nuotaka. „Ypač nuotaka, nes be nuotakos neįmanoma imtis plunksnos“. 1973 m. jis laiške pranašiskai rašė: „Nors kartais ir nugiedu minoritškai, tačiau nesu pesimistas. Žinoma, mažas džiaugsmas praleisti didesnę gyvenimo pusę užsienyje, bet gyvendamas užsienyje kartais galiu parodyti tai, ko negalėčiau parašyti šiuo metu gyvendamas rusų okupuotoje Lietuvoje. Kai dėl rusų okupacijos, tai ji tik laikinas dalykas. Esu tikras, kad kitame šimtmečiu nepriklausomos Lietuvos mokykloje bus deklamuojamas šalia kitų, ir vienas kitas mano eilėraščių“.

Išsipildė. Gerai, kad nereikėjo laukti kito šimtmečio. Viktorija Skrupskelytė pastebėjo, kad Vladas Šlaitas, anksčiau rašęs vaizdingus gražių metaforų eilėraščius, vėliau tolydžio paprastino save poetinį stilių.

Vladas parašė 10 eilėraščių rinkinį. Jie išleisti nuo 1949 iki 1991 metų. Kun. J. Kuzmickio redaguotame *Žibinte* išspausdintas jo vienintelis apsakymas. Žurnalistui ir rašytojui Kaziui Barėnui patiko to apsakymo stilius ir nuotaka. Jis paragino autorių mėsiti į prozą, bet Vladas siūlė poeziją, matyti, buvo artimesnė. Svetur gyvenęs ir kūręs poetas susilaukė savo tautiečių nemažai susidomėjimo. Prieš kelerius metus Vilniaus universitete buvo parasytas diplominis darbas apie Vladio Šlaito kūrybą. Kaune, Vytauto Didžiojo universitete tolimas Vladio giminių Andrej Zekevičius apie jo gyvenimą ir kūrybą parašė habilituoto daktaro laipsnio disertaciją. 1997 metais Rašytojų sąjungos leidykla išleido Andrej Zekevičiaus sudarytą per 500 puslapių knygą — Vladio Šlaito kūrybos rinktinę.

Esmingai, mano galva, Vladio kūrybos elementus savo straipsnyje *Lietuvių enciklopedijoje* Bostonas 1964 atskleidė buvęs Antano Smetonos gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Pranas Naujokaitis: „Dauguma eilėraščių yra lyg paties poeto pasakojimas su savimi, lyg užvaldžiusios emocijos analizė. Forma ne dainuotinė, bet daugiau pasakojamoji, be klasikinių rimų, laisvai plaukiančių ritmu artima poetinei prozai. Šlaitas, bendres karo sugriautame pasaulyje, yra gilai pajutęs to laikotarpio tragizmą. Patys šviesiausias Šlaito poezijos vaidai yra vaikystės pasakiojimai, gamtovaizdai su gluosniu prie vandens, su tekančiais ir nusileidžiančiais saule, į kurią žiūrėti nenubijotų žimtą metų. Gimtojo krašto saldaus dvelksmo ilgesys per pina daugelio eilėraščių įvairius motyvus. Būties mąstytojas poetas pavydi daktarui, kuriems nepažįstamos asaros ir kurie į pirmą kartą savo dalis subyra be akusmo. Išsivadavimas iš sukausčių medžiagos formų nelygytės yra ryškus jo poezijos motyvas. Dainas troškimas užimti ir vienuomenis jausmas“.

Ukmergėškams belieka priminti, kad Vladas Šlaitas visuomet ilgėjosi „skaistaus vaikystės dangaus Ukmergės karalystėje“.

Kauno Muzikinio teatro koncerte „Operėčių akimirkos“ — solistė Rita Preikšaitė ir solistas Juozas Janušaitis.

Iš dainų krašto Lietuvos

Nuo seno žinome, kad Lietuva — dainų kraštas. Iš senelių, tėvų paveldėjome meilę dainai, norą dainuoti... Ir kaip smagu įvairiausiose susibūrimuose užtraukti skambia lietuvišką dainą! Gražia skambia daina Lemonte ir Čikagoje pradžiugino visai jauni vilniečiai, prieš pusantros metų mokytojos Eleonoros Rakauskienės sujungti į trio „Trys tigriukai“ — Ramojus Motuzas, Aurimas Syrusas ir Vytautas Jurgelevičius. Žavėjais jaunų vaikų balsais, meistriskumu. Mokytojos E. Rakauskienės parinktame repertuare, kuriame vyraavo Galinos Savinienės sukurto dainos, buvo meilė Tėvynei, motinai. Pasigedau ir vienos kitos lietuvių liaudies dainos, kuri galėjo būti lygiai taip pat žaismingai atlikta, kaip ir „Zvirbliu čirškėjimas“ ar meiliai, kaip „Santa Liučija“. Kiekvienas dainininkas, vykdamas į svetimą šalį, o šiuo atveju pas tėvynainius, tik kiton pusėn Atlanto, į savo „bagazą“ būtinai įmeta ir liaudies repertuaro perluką. Nuo to programa nenukentia, bet tik įžiebta dar šviesnė pagarba atlikėjams, pedagogams už pastangas. Ką bekalbėtume apie šiuolaikinę muziką, ne vienas kompoziciją studijuojantis kompozitorius nepažinojo liaudies dainai pro šalį. Net ir M. K. Čiurlionis, mūsų simfoninės muzikos pradininkas, Varšuvos ar Leipzigo konservatorių auklėtinis, nuostabiai suharmonizavo tokias liaudies dainas kaip „Bekit bareliai“ ar „Beaustanti aušrelė“. Be šių dainų šiandien chorų repertuaras būtų žymiai neturtingesnis. Visada grįžimas į praeitį, pagarba tautos meniniam palikimui ugdo mūsų savitą lietuviškumo jausmą. Todėl norėčiau palinkėti nepaprastai talentingai pedagogi, kuriai yra artimas šiuolaikinės muzikos repertuaras, paieškoti atgaivos liaudies dainose, tuo patiru praturtinant repertuarą. Mano nuomone, dainose kartais jaučiasi slaviška melodika, gal todėl, kad daugiau nei 50 proc. repertuaro sudaro ne lietuvių kilmės, bet Lietuvoje gyvenančių G. Savinienės kūryba.

E. Rakauskienė, kaip ji pati

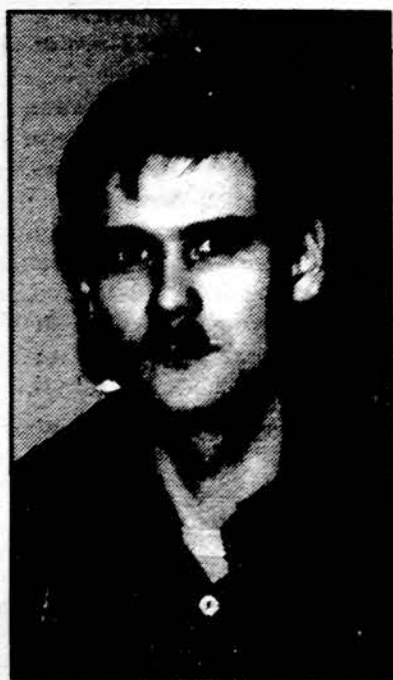
sako, Lietuvos dainuojančių vaikų, paauglių konkurse „Dainų dainelė“ dalyvauja vos ne nuo pirmojo. Ir ne tik dalyvauja, bet ir skina laurus. Kasmet kuris nors iš jos parengtų vaikų tampa laureatu. Tarp šių metų nugalėtojų yra ir vienas iš „tigriukų“ — dvylikametis Ramojus Motuza. Jo skaidriam diskantui teko pagrindinis koncertinis krūvis. Klausantis Ramojaus dainavimo, nejučia palyginu su prieš keletą dešimtmečių garsėjusiu italų vaikinuku Robertino Loretti dainavimu. Ramojus planuoja savo ateitį ir nori būti dainininku. Tik Dieve duok jam sėkmės, kad praėjus mutacijos periodui, viskas susiklostytų sėkmingai. Šiandien jo visur pilna — jis dainuoja vieną pagrindinių rolių B. Briteno spektaklyje „Dainuokime operą“, dainuoja „Ažuoliuke“, dalyvauja konkursuose, koncertuose Lietuvoje ir už jos ribų. Bet Ramojus ne tik puikiai dainuoja, jis ir labai gerai mokosi, turi pačius geriausius įvertinimus ir visus įmanomus mokyklinius apdovanojimus.

Pagirtinos kėletos motičių

pastangos atsivesti į koncertą Lemonte anūkėlius. Labai gaila, kad tik nedaugelis atsilankė koncerte Čikagoje. Ypač buvo apmaudu, kad išskyrus vieną kitą, nesimatė dainuojančių vaikų iš įvairių chorų ar ansamblių. Buvo gera progą pamatyti, išgirsti geriau dainuojančius. Kiekvienas toks susitikimas — tarsi parodomoji pamoka mums visiems, jau tolstantiems nuo Lietuvos kultūrinio gyvenimo, šiandien negyvenantiems „po gimtinės ažuolelių“, kaip dainavo Ramojus.

Smagu buvo pabendrauti su šiais vaikinukais, juos parengusią mokytoją E. Rakauskienę, atlydėjusią Ramojaus mamą Laimą. Jei ne puikios organizatorės JAV LB Kultūros tarybos pirmininkės M. Remienės pastangos, kažin ar šis trio būtų nuskambėjęs mūsų padangėje. Ačiū jai.

Ligija Tautkuvienė

Mindaugas Kavaliauskas.

„TIGRIUKAI“ IR FOTOGRAFIJŲ AMBASADOJE

Rugsėjo 12 d. Lietuvos ambasadoje Vašingtone koncertavo vaikų ansamblis iš Lietuvos „Trys tigriukai“. Tai trys talentingi dvylikamečiai — Ramojus Motuzas, Aurimas Syrusas ir Vytautas Jurgelevičius, kuriuos į ansamblį praėjusiais metais subūrė Vilniaus S. Nėries vidurinės mokyklos muzikos mokytoja Eleonora Rakauskienė. „Trys tigriukai“ ambasadoje atliko populiarius Lietuvos kompozitorių kūrinius apie mamą, meilę ir gimtosios žemės grožį. „Trijų tigriukų“ koncertą Vašingtone rengė JAV Lietuvių bendruomenės Kultūros taryba ir Lietuvos ambasada. Jaunieji atlikėjai iš Lietuvos jau koncertavo Čikagoje ir Detroito, o po koncerto Vašingtone dar vyks į Philadelphia ir Cleveland.

Koncertas ambasadoje sutar-

Lietuvos operos solistė Irena Milkevičiūtė, kurios koncertą ruošia *Draugas* š.m. spalio 8 d., sekmadienį, 3 val. popiet, Mother McAuley gimnazijos auditorijoje, Čikagoje. Kartu su sol. I. Milkevičiūte koncerte dalyvaus dainininkas Mindaugas Žemaitis. Akompanuoja pianistė Sonata Zubovienė.

Š.m. rugpjūčio 6 d. Palm Beach, Floridoje, pianistas Andrius Žilabys padovanojo publikai ypatingą koncertą. Žilabys yra pripažintamas, kaip talentingas pianistas ir laikomas tautine vertybe Lietuvoje. Kartu su pianistu Žilabiu nuotraukoje (iš kairės) matomos Migla Garnett ir Christine Chesonis. Jos abi dirba Lietuvos Respublikos garbės konsulate Palm Beach, FL, gyvena Palm Beach apylinkėse ir aktyviai dalyvauja lietuviškoje veikloje.

po su 26 m. fotografo iš Lietuvos, Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakulteto magistro laipsnį turinčio Mindaugo Kavaliausko fotografijų parodos atidarymu. Fotografijose — foto objektyvo sustabdyti Kuršių Nerijos vaizdai ir žmonių likimai, iš serijos „Smelio mintys“, „Seneliai“ ir „Liepto istorija“.

Ambasadoje surengtame kultūriniame vakare apsilankė buvęs JAV ambasadorius Lietuvoje Keith C. Smith su žmona.

„Trys tigriukai“ ir M. Kavaliausko fotografijų paroda praeis šiais metais ambasadoje rengiamų vakarų ciklą — „Jaunieji Lietuvos menininkai — JAV“. 2000-uosius Lietuvos Seimas yra paskelbęs Lietuvos Jaunimo metais.

R. Kačinskas

Mindaugas Kavaliauskas. „Pamastymai“.

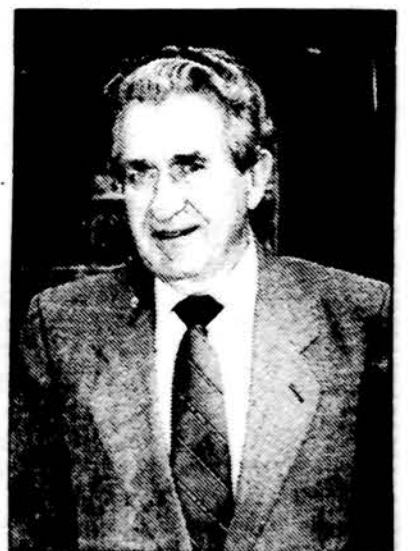

Pianistė Sonata Zubovienė akompanuos solistams Irenai Milkevičiūtei ir Mindaugui Žemaitiui dienraščio *Draugo* koncerte š.m. spalio 8 d., sekmadienį, 3 val. p.p., Mother McAuley gimnazijos salėje. Bilietai gaunami dienraščio administracijoje ir „Seklyčioje“. Visi kviečiami.

PREMIJA RADIOJO PROGRAMŲ VEDEJUI

JAV LB Kultūros tarybos Radijo programų premijos skyrimo komisija, susidedanti iš Raimondos Rukšienės, Vyto Maciūno ir pirmininkės Julijos Dantienės, posėdžiavo š.m. rugsėjo 18 d. ir nutarė 2000-ųjų metų Radijo darbuotojų premiją skirti Philadelphiajies Bendruomenės balso vedėjui, rašytojui Vytautui Volertui.

V. Volertas nuo 1953 m. (su pertraukomis) veda radijo laidą, kurias pradėjo kartu su prof. Antanu Saliiu, prof. dr. Antanu Klimu, prof. Jonu Puzinu, Kostu Ostrausku, Biliu Raugu, Henriku Savicku ir kitais. Premija skiriama ne už vieną kurią laidą, bet įvertinant jo daugelio metų darbą ir pasižymėjimą, skleidžiant lietuvišką žodį. LB Balsas Philadelphiajioje yra vienintelė susijungimo priemonė apie kultūrinį ir apskritai lietuvišką gyvenimą šioje apylinkėje.

Vytautas Volertas.

Latvijos ir Lietuvos.

Be kitų renginių, programoje dalyvavo pianistas Rokas Zubovas iš Čikagos ir Nikolas Lahusen iš Vokietijos. Jų koncertai vyko M. K. Čiurlionio dailės muziejuje.

Dailininkas, kompozitorius ir kultūros veikėjas M. K. Čiurlionis (1875-1911) savo kūryba reiškė humaniškus gerio, grožio, gamtos ir žmogaus harmonijos idealus. Svarbiausią jo kūrybinio palikimo dalį sudaro dailės kūrinių, tačiau Čiurlionis laikomas profesionalios tautinės lietuvių muzikos pradininku. (BNS)

„Trys tigriukai“ (iš kairės): Vytautas, Ramojus ir Aurimas Lietuvių dailės muziejaus scenoje rugsėjo 8 d. Baniutės Kronienės nuotrauka.

Leidiniai

Jai lemta gyventi už du

asias jo mirties metines.

Leidinyje pateikiamas P. Augustaus iliustracijų ciklas „Zemaičių vestuvės“, sukurtas 1937-1938 m. Paryžiuje pagal M. Valančiaus Palangos Juzės ištrauką „Pareikla žemaičių“. Ciklą sudaro 79 medžio raizinių. Už šį ciklą jis pelnė Pasaulinės parodos Paryžiuje Garbės prizą. Kaune, 1938 m. jubiliejinėje IV rudens dailės parodoje, jis buvo apdovanotas Valstybės taupomųjų kasų premija.

Vartau išleistą naują knygą, širdis prisipildo džiaugsmu ir palaima. Tokie jausmai užplūsta, kai susitinki su dideliu žmogumi ir jo nepaprastu talentu... O Paulius Augustas vienas talentingiausių XX amžiaus lietuvių grafikų. Žiūrėdamas jo darbus, supranti, kad tai kietas, užsispyręs žemaičių darbas, atkakliai eįsio ir savo tikslą ir siekiančio meno aukštumų, trokštančio savo begalinę meilę žemaitijai išlieti savo lyryniuose, romantiniuose darbuose... Iš kiekvieno Pauliaus darbo spinduliuoja meilė savo krašto žmonėms, gimtai žemei. Jis norėjo, kad ir kiti susipažintų, pamiltų, gerėtų jo tėviškos koplyčiomis, bažnyčiomis, kalnais kalneliais, laukais, senovinėmis trobomis, garsiomis „Zemaičių Kalvarijomis“, paprastais, bet darbščiais jausmingais žmonėmis.

Paulius Augustas baigė Kauno Meno mokyklą. Tobulinosi Paryžiuje. Gyvenimo audros — antros rusų okupacijos — užkluptas, 1944 m. su šeima pasitraukė į Austriją, vėliau Vokietiją ir rado prieglobstį sveitimoje, bet amžinai namais tapusioje Amerikos žemėje.

Paulius Augustas savo darbais apkeliojo daugelį miestų, šalių — Kaunas, Telšiai, Ryga, Talinas, Košica (Čekoslovakija), Paryžius, Freiburgas, Insbrukas, Salzburgas, Amsterdamas, Roma, Florencija, New Yorkas, Čikaga ir kt.

Jis svajonių supažindinti visą pasaulį su savo miela tėviške. Popieriaus lakštuose jis atskleidžia mums žemaičių vidišius giluminius kodus. Pateikia jų sielvartą, gilų tikėjimą, darbštumą ir taip pat kalba apie valiūkišką žemaičių džiaugsmą. Jei jau žemaitis dirba — tai truksta žemė po kojomis, o jei linksminas — tai ratu eina ir dangus, ir žemė. Gyvenimo džiaugsmu spinduliuoja „Zemaičių vestuvių“ iliustracijos — čia ir žemaitiškas humoras, nuotainingi vestuvių papročiai. Paulius ekspresyviai dinamiškai

piešia kaimo piršlybų ir vestuvių paveikslus. Vaizdžiai piešiama užsākų ceremonija, pasirengimo vestuvėms momentai. Paveiksluose matome ir jautimą, kaip galvotrukščiais lekia vežimas, pakinkytas žirgais, švilpia botagai, jaunas su draugais joja ir džiaugsmingai šauda. Išsklaidęs gražioje bažnytelėje: santuokos sakramento suteikimas, palaiminimas. Jaudinantis jaunųjų sugrįžimas į tėvų namus — sutikimas su duona ir druska, ir arielka. Mažome, kaip rideamos alaus statinės, iki šelsmo griežiama smuikėliais ir armonika, valiūkiškai tryptas klumpakojis, čia ir jauna-

matės pagrobimas, ir piršlio korimas, ir kraičio atidavimas, ir tėvų apdovanojimas... Du žemaičiai — dailininkas Paulius Augustas ir rašytojas vyskupas Motiejus Valančius (jo tekstai išraižyti knygoje ir atspindėti iliustracijose) dovanoja mums ištisus žaismingą, nuotaikingą meno kūrinių. Ši knyga yra brangi mums, gyvenantiems Lietuvoje, kaip dviejų žymių talentingų menininkų kūrinys. O gyvenantiems svetur tai yra ir dovana, prigėnanti prisiradimo šaknis, kalbančias apie lietuvių gilią ir vaizdingą tradicijas.

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

Virginija Paplauskienė

'ESI GRAŽI?' TAI VIE

NAS ANTRAM

PASISAKE. PAŠE

DAVĖ RANKA

IR PASIBUCIA

VD. O SUGR!

ŽE! TROBA

PASISAKE

TĖVAMS SU

PIRSLIU TARF

SAVĖS SUTIKĖ.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.

Psichiatrinės inkvizicijos pinklėse

Psichiatrinės inkvizicijos siautėjimas Lietuvoje. Doros — Kultūros sąjunga. Vilnius, Sventaragio slėnis, 1999, 382 p., iliustr. Kaina sutartinė.

Štai kaip ši knyga susumuota jos metrikijoje. „Ši Doros — Kultūros Sąjungos (DKS) išleidžiama knyga konkrečiais faktais parodo, kaip aukštojo mokslo diplomus bei daktarų, docentų bei profesorių vardus turi, bet žymiu laipsniu išprotėję gydytojai — prichiatrai, pritariant valstybės vadovams, blogi laikydami aukštesnio lygio vertybe už geri, atkakliai vykdo satanistinę praktiką: ignoruodami Hipokrato priesaiką aktyviai vykdo nusikaltimą dvasinio bei fizinio genocido akcija, kur kas piktybiškiau netgi už etatinius — kadruinius, specialiai genocido akcijoms vykdyti skirtus, KGB darbuotojus“.

Knyga susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje — „Raudonasis satanizmas ir Lietuvos patriotai“ — aprašoma psichiatrijos piktnaudojimas sovietų okupacijos metu. Lietuvos psichiatrai pristatomi kaip raudonojo genocido talkininkai. Trumpai paminimos Angėlės Paškauskaitės, Vytauto Žutauto, Valdemaro Karaliūno, Algirdo Tetrošiaus, Petro Cidziko bylos. Ypač daug vietos paskirta Algirdo Statkevičiaus bylai. Kas buvo tas pastarasis?

Knygoje cituojamas Lietuvos aidas (1995.1.27): „A. Statkevičius pats psichiatras, už politines patizas ilgai „gydymas“ specialiose psichiatrijos ligoninėse, kol galiausiai išprašytas iš Sovietų Sąjungos. O Amerikoje dr. A. Statkevičius išleido keliolika knygų, pateko į Gineso rekordų knygą už tai, kad jo iniciatyva užsienyje buvo surinkta 5 milijonai parašų už Lietuvos laisvę“.

1990 m. Čikagoje buvo išleista A. Statkevičiaus knyga „Žmogaus gelbėjimas“. Ši knyga turi savo istoriją. Už jos

parašymą ir platinimą Lietuvoje 1980 metais autorius buvo suimtas ir įkalintas. „Patiesia slapčiausiais kanalais toji mano knyga 1980 m. — t.y. beveik 10 metų ankščiau negu aš — atvyko į JAV“ (psl. 90). Kai aš už šitos knygos parašymą ir platinimą buvau už grotų 7 metus kankinamas Černiachovske (Isrutyje) ir Vidurinėje Azijoje, per tą patį laiką Laisvajame pasaulyje gyveną broliai lietuviai minėta mano knyga pilnumo ignoravo: nei pačios knygos, nei jos minčių nepasiskleidė lygiai taip, kaip ir imperialistinė pasitūlge sunkiai serga okupantai“ (psl. 90). Čia pavardėmis minimi Juozas Girnius, Kęstutis Girnius ir Kęstutis Skrupskelis, kurie nuo tos knygos nusisukę.

Antroji knygos dalis — „Ypač pavojingas: Skatino nepriklausomos Lietuvos atkūrimą“ — skirta A. Statkevičiui. Apstu ištraukų iš A. Statkevičiaus dienoraščio. Daug vietos paskirta įvairiems pareiškimams, rašytiems sovietinės valdžios pareigūnams. 1982 metais į A. Statkevičiaus išvadavimo bylą įsijungė Amerikos lietuviai. Pasirodo, kad jo tėvas buvo Amerikos pilietis ir todėl A. Statkevičius priklausė JAV pilietybė. 1987 m. jam pavyko palikti okupuotą Lietuvą ir atvykti į JAV. Po poros metų išsipirino pažymėjimą iš Northwestern universiteto psichiatrijos skyriaus vicedirektoriaus dr. Eric Plaut, kur sakoma, kad jis — A. Statkevičius — neturįs psichiatrinės diagnozės.

Knygoje aprašoma A. Statkevičiaus išsijungimas į Lietuvos laisvės lygos, Helsinkio grupės ir kitą visuomeninę politinę veiklą. Būdamas užsienyje, jis kalbėjo per radiją, spausdino straipsnius lietuvių periodikoje, pasisakė tarptautiniuose forumuose. Knyga skaitant, vis didėjęs nuojauta, kad knygos autorius yra tas pats A. Statkevičius, nors ofi-

cialiai autoriumi pažymėta Doros — Kultūros sąjunga. Šis įtarimas padidėjo, pasiekus knygos 260 puslapį. Ten aiškiai rašoma, kad A. Statkevičiaus 1992 metais įsikūrė Doros — Kultūros sąjunga ir „jai tebevadovauja iki šiol“.

Knygoje nepastebėta jokių kitų pavardžių, susietų su šia sąjunga. Pati sąjunga yra užregistruota Teisingumo ministerijoje įsakymo Nr. 295-VC. Įstatuose pažymėta, kad raštinė yra Vilniuje, Tuskulėnų 18-21, tel. 75-82-13. Po poros metų (1994) jis telkė pasekėjus jo sukurtai Lietuvos himno partijai. Greit po to jis parašė tos partijos programą, kuri tuometinei A. Šleževičiaus vyriausybei „atrodė grėsmingu, nepageidaujamu ir kuo greičiau naikintinu dalyku...“ (psl. 303). Cituojama Respublika (1994.8.27), kur, anot A. Statkevičiaus, ši nauja partija kuriama todėl, kad „beveik visos partijos be sąžinės graužimo atsuko nugarą himnui ir rododam tiesiam doros keiliui ir į ateitį eina slidžiu siauru grupinių interesų tenkinimo keliu“ (psl. 305).

Lietuvai tapus nepriklausoma, A. Statkevičiaus pareiškimai bei memorandumai valdžiai nenutrūko. Parašęs memorandumą prez. A. Brazauskui, iš jo tiesioginio atsakymo nesulaukė. Knygoje apie tai štai kaip aiškinama: „Kadangi satanistai visa širdimi myli blogį ir neapkenčia gerio (iš didiosios raidės rašomos Doros bei Kultūros), tai būtų buvęs nenormalu, jei būtų sulaukta atsakymo iš A. Brazausko vadovaujamos prezidentūros“ (psl. 274). Kitu atveju prez. A. Brazauskui apskundė V. Landsbergį ir jo keturis pavadotojus — A. Kubilių, R. Ozolą, F. Palubinską ir A. Vidžiūną — už žmogaus ir piliečių teisių nepaisymą (psl. 344).

Doros įstatymo priėmimo klausimu rašė ir prez. V. Adamkui. „Nuo to praėjo jau daug mėnesių, bet jokio atsakymo... V. Adamkus A. Statkevičiui nedavė“ (psl. 354). Tuoj po šio sakinio paduotas lyg ir apibendrinimas ar išvada: „Seniai yra žinoma, jog sumiestionėje žmonės — žmonės siaurapročiai — žmonės filisteriai, Doros nekencia lygiai taip, kaip velnias kryžiaus“ (psl. 354). „Prieš rinkimus ir po jų V. Adamkus beveik visą dėmesį skiria ekonomikai. Visai tai labai gerai leidžia suprasti, kodėl jam labai mažai rūpi dvasinės — žmogiškosios vertybės, kodėl pirmenybė atiduota materialinėms vertybėms, kurias labai daug kas su tvirtu pagrindu vadina „gyvulinėmis vertybėmis““ (psl. 355). A. Statkevičius lieka atsparus. Prezidentui vėl skundėsi, kad jo ankstyvesni skundai nebuvo atsakyti. Šį kartą jis savo skundus prezidentui įteikė asmeniškai (psl. 369).

Knyga baigiama jai charakteringu, tarsi kankinio rolėje esančioje, teiginiu: „Daugybė faktų kalba, kad moralės (Doros) ir Lietuvos himno nuostatas aukščiausią šventenybę laikas A. Statkevičius buvo itin pavojingas ne vien satanistine pasaulėžiūra besivadovavusių raudonųjų okupuotų valdžiai, bet ir visoms po nepriklausomybės atgavimo buvusiomis valdžiomis — kairiesiems, centristams ir dešiniems“ (psl. 380).

Knygos paskutiniame puslapyje išvardinta keturiolika Algirdo Statkevičiaus išleistų knygų, dvi anglų (1989 m.), kitos lietuvių (1990-1997 m.) kalba.

Romualdas Kriaučiūnas

Romualdas Kriaučiūnas

Romualdas Kriaučiūnas

Romualdas Kriaučiūnas

Dovana M. K. Čiurlionio jubiliejui

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Šio mėn. 22 d. švenčiame mūsų didžiojo muziko ir dailininko M. K. Čiurlionio 125-ąjį gimtadienį. Tam paminėti ruošiami įvairūs muzikiniai renginiai tiek Lietuvoje, tiek ir išsivijus „sostinėje“ Čikagoje. Ne visiems bus lemta juose asmeniškai dalyvauti. Tačiau šių dienų modernišką techniką jau leidžia mums gerėti jo muzika, nors ir fiziškai negalint koncerte dalyvauti. Šiuo metu jau yra užregistruota per 800 Čiurlionio kūrinių įrašų, išleistų 16 kraštų keturiuose kontinentuose. Kai kurie įrašai yra susilaukę pakartotinių laidų kitoje formoje ar perimti kito leidėjo. Įdomu, kad įrašų atlikėjų tarpe jau yra ir kitataučiai, kurie betarpiškai susidomėję Čiurlionio muzika, ją groja ir įrašinėja. Jų yra Izraelyje, Norvegijoje, Latvijoje, Švedijoje, Australijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir kt. Vienas iš tokių vėliausių yra pianistas Niko-

laus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė į Goethe-Haus, Vilniuje esantį vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė į Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parodinta gaidų ir kitokios jo praeities medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpiu įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje platiosse anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

laulus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė į Goethe-Haus, Vilniuje esantį vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė į Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parodinta gaidų ir kitokios jo praeities medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpiu įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje platiosse anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

laulus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė į Goethe-Haus, Vilniuje esantį vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė į Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parodinta gaidų ir kitokios jo praeities medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpiu įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje platiosse anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

laulus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė į Goethe-Haus, Vilniuje esantį vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė į Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parodinta gaidų ir kitokios jo praeities medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpiu įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje platiosse anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

laulus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė į Goethe-Haus, Vilniuje esantį vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė į Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parodinta gaidų ir kitokios jo praeities medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpiu įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje platiosse anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

laulus Lahusen, užaugęs Meksikoje, šiuo metu gyvenąs Vokietijoje. Nežinia, iš kur jis išgirdo apie Čiurlionį, bet susidomėjęs rašė į Goethe-Haus, Vilniuje esantį vokiečių kultūros namus. Ten jį nukreipė į Čiurlionio dailės muziejų Kaune, kur jam buvo parodinta gaidų ir kitokios jo praeities medžiagos. To išdavoje šią vasarą Amerikos parduotuvėse pasirodė Tucson Adrianoje esančios firmos „Celestial Harmonies“ išleista jo Muenchene įgauta vien Čiurlionio muzikos kompaktinė plokštelė „Complete Piano Music by M. K. Čiurlionis“, Vol.1 (Kat. Nr. 13184-2) su pastaba, kad pianistas planuoja ateinančių poros metų laikotarpiu įrašyti visus Čiurlionio kūrinius. Pridėtoje 24 psl. brošiūrelėje platiosse anotacijose šiltai ir pagarbiai nagrinėjamas M. K. Čiurlionis ir kaip kompozitorius, ir kaip dailininkas. Visas tekstas pa-

Paulius Augustas. Valančiaus žemaičių vestuvės.